

liturgiska praktikerna och som tillsammans utgör en förutsättning för att kunna relatera till Gud som aktör i tillvaron.

I det åttonde och sista kapitlet sammanfattar Lockneus vad kyrkbänksperspektivet gjort synligt. Hon pekar bland annat på att gränserna mellan kyrkorum och livet utanför kyrkorummet blir mindre tydliga ur kyrkbänkens perspektiv. Den ter sig snarare som ett slags mellanstation mellan koret och vardagslivet, där liturgiska praktiker som att be och läsa Bibeln också utövas. Ur kyrkbänkens perspektiv visar sig de liturgiska praktikerna också mer föränderliga än de ter sig från koret. Inte sällan pågår många praktiker parallellt. Praktikerna visar sig också ha en annan struktur än den liturgiska ordningen, som är mer kronologisk och mer disciplinerad. I kyrkbänken kan det vara okej att inte göra som alla andra.

Sammantaget menar Lockneus att gudstjänstlivets teologi trätt fram som vidare för henne än vad hon såg framför sig när hon påbörjade sin studie. Gudstjänstlivets teologi är något levande – ja, faktiskt ett sätt att leva, menar hon. I vad jag uppfattar som en central sammanfattning skriver hon: ”Denna avhandling har bidragit med teoretisk medvetenhet kring något som är vanligt förekommande i gudstjänstlivet, men som inte varit begreppsliggjort i ett akademiskt sammanhang” (s. 247).

Detta begreppsliggörande utgör ett viktigt forskningsbidrag. Det synliggör också en grupp – de regelbundna gudstjänstfirarna – vars frånvaro i det offentliga samtalet blir väldigt påtaglig när strålkastarljuset plötsligt riktas mot den. Kanske dagstidningarna nu följer i Lockneus spår och börjar intervjua gudstjänstfirare om varför de faktiskt fortsätter fira gudstjänst, trots att gudstjänstfirande i många år avfärdats som tråkigt och föråldrat? Vad kyrkbänksteologi är har Elin Lockneus knappast slutligt besvarat, men hon har påbörjat ett viktigt arbete för att synliggöra en osynliggjord men ack så grundläggande del av varje gudstjänstfirande. Förhoppningsvis kommer fler teologer att följa i

hennes spår och hitta ytterligare angreppssätt på frågan, som också förmår att gå i tydligare dialog och kanske även polemik med tidigare teologisk reflektion över kristen gudstjänst.

Ninna Edgardh

Professor emerita, Uppsala

DOI: 10.51619/stk.v100i1.26106

Hanna Reichel. *After Method: Queer Grace, Conceptual Design, and the Possibility of Theology*. Louisville, KY: Westminster John Knox. 2023. 290 s.

Så kom den. Boken som jag under fem års teologistudier längtat efter. Okej, det är en sanning med modifikation. Det är inte så att jag under alla åren har kunnat sätta ord på att jag saknar just en sådan här bok, men någonstans i bakhuvudet har det funnits en längtan. I diskussioner har den kommit till uttryck i form av en frustration som verbaliserats med orden ”det är inte så enkelt”, utan att för den sakens skull vilja kapitulera. Snarare har jag önskat fördjupa resonemang och arbetssätt men inte vetat hur. Boken *After Method: Queer Grace, Conceptual Design, and the Possibility of Theology* av Hanna Reichel är ett lysande exempel på just *hur*.

I boken argumenterar Reichel för att teologer måste släppa tron på att metod och systematisering kan rädda oss, något som historiskt sett haft tungt fokus inom det teologiska studiet. Målet kan inte vara att göra ”rätt” teologi utan i stället bör vi alltid sträva efter att skapa ”bättre” teologi. Detta eftersom teologi faktiskt spelar roll och risken med verkligt dålig teologi är att den dödar (eller med Kevin Garcias ord: *Bad Theology Kills*).

Som teologer har vi alltså ett stort ansvar och samtidigt fantastiska möjligheter. För teologi kan också skapa liv. Denna spänning mellan ansvar och möjlighet adresserar Reichel inledningsvis, vilket blir en grundton för resten av boken. Det kan tyckas vara ett stort anspråk, men det är också den höga

ribban som gör hela projektet både spännande och realistiskt.

Boken är uppdelad i tre delar. I den första delen tar sig Reichel an föreställningen om att systematisk teologi, representerad av Karl Barth (1886–1968), och konstruktiv teologi, representerad av Marcella Althaus-Reid (1952–2009), är varandras motsatser. Ibland talas det om sanningssökare kontra rättvisevurmare. Läsaren bör dels ha i åtanke att uppdelningen är förenklad, dels att motsättningarna ibland dras till sin spets. Reichel är medveten om detta och har samtidigt en viktig poäng med tillvägagångssättet. Trots de nyanser som finns upplever jag i akademien och kyrkan att vi har hamnat i ett dödläge. Vi har kört fast och det är hög tid att komma vidare.

Här är *After Method* nydanande. Utan att förneka motsättningar som finns mellan de olika inriktningarna eller att försöka få den ena att bli den andra är Reichels ambition att ställa dem i solidaritet med varandra. Där det går att knyta ihop tankeströmmar gör hen det och där det inte går får det vara, och det behöver inte betyda så mycket mer än att de är olika och emellanåt har olika epistemologiska krav. Reichel introducerar helt enkelt ett mer avslappnat sätt att ta sig an en relation som länge varit ansträngd. Varför är hen angelägen om det? ”If God is real, and if this is God’s world, these divergent and often conflicting fields can only be different responses to that same reality, different testimonies to it. At worst: mutual misunderstanding. At best: a division of labor” (s. 12). Faktum är att Reichel vägrar att förstå de olika teologierna som skilda från varandra och dessutom insisterar på att de bör läsas tillsammans.

Den första delen av boken är ett konkret exempel på hur en sådan samläsning kan göras som jag tycker att Reichel gör på ett förtjänstfullt vis. I synnerhet imponerar förmågan att göra de olika teologierna ”rättvisa” i sann Krister Stendahl-anda, alltså att jämföra det bästa med det bästa. Dessutom, utifrån att Reichel själv är specialiserad inom både

Barths teologi och olika sorters konstruktiv teologi går det inte att anklaga hen för att gå till de olika skolornas motståndare utan dialogen förs här genom en anhängare.

I bokens andra del utvecklar Reichel resonemang om hur metod inte kan rädda teologin och därför inte oss. I försök att systematisera teologi för att kunna tala ”sant” om Gud riskerar vi inte bara att tala falskt om Gud utan också att sluta tala om Gud överhuvudtaget: ”By stepping up to speak God’s truth – whether in the form of magisterial dogma or prophetic socioeconomic critique – the theologian puts her word in the place of God’s word and herself in the place of God” (s. 84). Detta är vad Reichel kallar för ”the hubris of dogmatism”. Viljan att nå perfektion och Sanningen blir en form av avgud och därmed en synd.

I både systematisk och konstruktiv teologi finner vi respons på denna typ av epistemologisk positivism. Här visar Reichel bland annat hur apofatisk teologi, som här hamnar inom ramen för systematisk teologi, tillsammans med olika konstruktiva teologiers starka fokus på kritik och *queer negativity* både står i samklang med och kontrast till varandra. Den viktigaste slutsatsen som Reichel drar är att denna typ av negativ teologi inte får leda till att vi inte säger något alls. Omöjligheten i att tala om Gud är, trots allt, inte slutet.

Detta är ett faktum för teologer, en balansakt som är ofrånkomlig, där vår ambition alltid bör vara att försöka skapa bättre teologi. Det är i relation till detta som också *queer grace* kommer in i bilden. I vår frestelse att fastna i negationer och kritik, eftersom Guds nåd aldrig kan rymmas i ett system, så kan det te sig som om vi inte kan göra något – men trots det upplever vi ändå nåd. *Queer grace* svämmas alltså alltid över i våra försök att rama in och systematisera. Detta är inte något som vi kan förklara utan bara uppleva.

I bokens sista del kulminerar Reichels akademiska kreativitet när designteori lyfts in som ett led i att försöka göra bättre teologi, otippat och till en början aningen oklart

men med läsningens gång klarnar det. Designteori fungerar som metafor för hur vi gör teologi. I varje design jobbar man både med system och konstruktion och dessa två måste fungera tillsammans, annars kommer byggnaden att falla. Dessutom är design både idé och bruk. Designern (professionella teologer) har en idé, som sedan blir en produkt som ska användas av människor (varje kristen). Huruvida designen används på det vis som designern initialt hade tänkt sig är dock ingen självklarhet. Samma sak gäller den teologi som vi gör: det finns ingen garanti för att den står i samklang med människors upplevelse av Gud.

Läsningen av *After Method* är en spännande och emellanåt krävande upplevelse. Detta har framför allt att göra med att det är en väldigt teoretisk bok och även om det kommer konkreta exempel utgörs stora delar av argumentationen av abstrakta tankekonstruktioner. Det finns också fallgropar med att begränsa sig till två teologer som får stå som språkrör för så stora ämnesområden, risken är att den ovilliga läsaren fastnar i snäva idéer om vad systematisk och konstruktiv teologi utgörs av.

Trots detta är *After Method* en efterlängtd bok som belyser perspektiv som akademien måste ta sig an. Jag hoppas att få se den i litteraturlistan för kurser i teologi framöver, förslagsvis på avancerad nivå eller varför inte i en metodkurs trots bokens kritiska hållning till metod. För det måste sägas, att det finns något komiskt i att Reichel i sitt försök att gå bortom metod i vissa avseende tycks skapa en ny.

Linnea Helgesson
TK, Malmö

DOI: 10.51619/stk.v100i1.26107